

Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, HT 1892
: L 40:88 B /

Rydberg, Viktor,

HS L 40:88 B

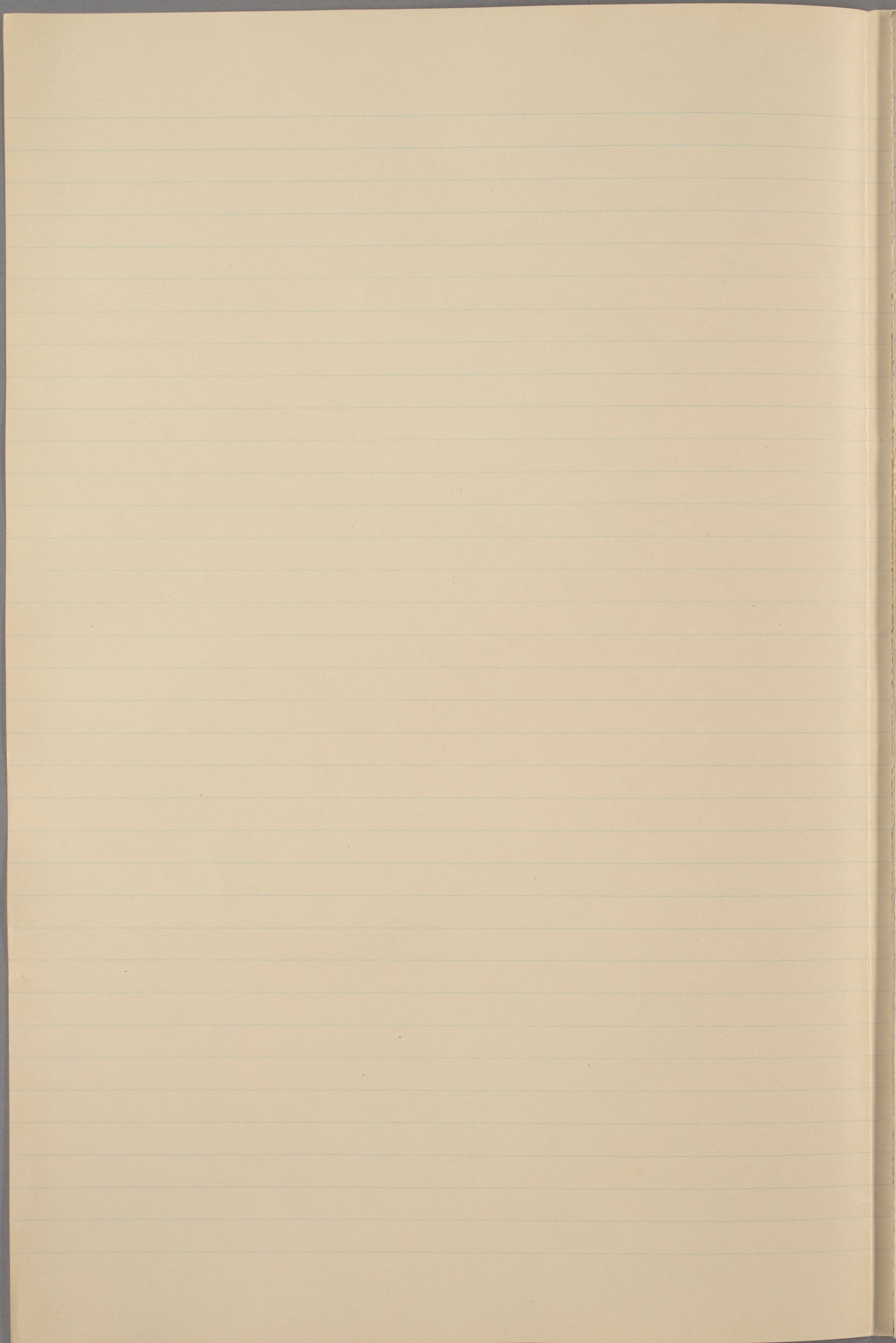
National Library
of Sweden

L 40: 88 B: 13

13

8/11 1892

(9 bl.)

8/11. 92.

8/11. 92.

8/11. 92.

8/11. 92.

Betskand. s. j. Maria. ¶

Bill gaveltaflorna förde man väl kunna räkna äfven de taflor, i hvilka han under ^{Johannes} evangelisten djupare namn har mildrat en ädel gossefägring. Aldrig är denna vackrare än när man i en gosse blick tycker sig finna en bakgrund af djupt aningrikt själslif, s. en gång skall utveckla sig till något, s. i en riktning eller en annan ^{kan} skall främja det gode, det rätta i det sköna på vår af sig nyckel ord och orätt fläckade jord. Det är ^{en} ~~en~~ ^{någon} ~~ett~~ gosseideal med djup i blicken i med allvar kring de fina välformade läpparne eller i skapet i sina prästtilltänningar af Johannes djupare om gosse. *Historia* N: 181. Sköndom sammensätter han också två vidana gossar med ^{sin} hvarandra. Den ene är då Jesus, den andre Johannes, och de kunna ^{behållas} ~~vara~~ som idealitiska motbilder till hans obekymrade, i ögonblickets riktning af melonen eller dräpklara leprande gatpojkar. Så har han gjort i denna målning, s. finns i allmänhet museum i vissa oss Jesusgossen, s. hämtat sin källa vatten i ett skäckskal och väcker drycken åt sin vän i lekkanst Johannes. Bakom ser Jordanen, i hvars vatten Joh. frändelen skall döpa Jesus, i öfver de båda barnen väpa änglar, s. veta, att de två ~~skall~~ ^{skall} ~~fälla offer för~~ ^{mission, för} ~~de sammanslagda~~ de hvilka de skola dö, den ene under bilan, den andre på korset.

Murillo siddes, s. jag nämnt, är 1617, i Sevilla af fattiga föräldrar. Han, liksom Velasquez, bär, i end. med ett gammalt andalensiskt bråk nit mest beqväm tillnamn efter modern Maria de Murillo. Fadern hette Gaspar Estéban. Han, lefnad förfloöt utom andra märkliga tilldragelser än de, s. utgöras af hans världberömda konstverk. Föräldrarna i nit 10de år kom han först i lära hos sin förmyndare, Juanelarcu Juan de Castillo, en af Sevillas iteligerande konstnärer. I denna ännu bevarade målningar finns inqunting, s. påminner om hans store lärjunge. De yttre omständigheterna sutas ha sammansatt sig för att beröma Murillos anlag utvecklade. De sutas svarare equade än skada än att utvecklade han. Långe märkte han förhållna nit bled genom att måla darrnarbeten till leverantör, s. vilde döna i de spaniska kolonierna, på andra sidan världskapen. Att Murillos smilt det oaktadt bröt sig väg, och att andra smiltan är han bröt sig väg genom ^{sin} ~~blott~~

8/11. 92.

D

Som guretefla kan man vil och en veitning af Muello,
 s. fivemiller någn pojkar i fivem i en privatsamling i England, och en
 teflan härfir sig till ett ^{helgon} ~~kyrklig~~ ^{gossäffent} ~~person~~, en biskops gossäffent.
 Man ser där en grupp af fem ungdomar, fyra med kläder och
 uppsyn af gatubeduinerna, tiggjarpojkar; den femte, med prägel
 af en väluppfostrad, man kunde nästan säga välklädd goss, och en
~~hela hans dragt~~ ^{helt} ~~består~~ ^{består} af en välstruken ^{kor} ~~kort~~ skjorta. Hvarfir är
 han så lätt klädd? Jo, därför att han på gatan träffat dem i
 lempor hjälpa små jämnåriga medmänniskor och kommit ihåg
 hvad hans ^{mors} ~~man~~ ^{lärt} fir hm om Jesus, som vill att man skall
 kläda de nakne, ja gifva manteln åt den, s. tagit ens lifrock. Den
 fine gossen är i den ålder, då man ^{kan uppsittit} ~~vet~~ att dem ord är icke blott
 sagda på allvar af honom, s. ^{giffit} ~~giffit~~ oss dem, utan och är sagda,
 fir att tagas på allvar af dem, s. vilja ^{hetas} ~~van~~ sagesmannens efterföljare.
 Hans hjärta blir varmt. ^{Var} ~~hans~~ ^{hjärta} ~~hans~~, tänker han, har skickat mig dessa
 kamrater, fir att se, om jag håller af hm och dem. Och han kläder
 af sig det ena plagget efter det andra och delar ut dem till de fyra
 gulgämlarne. En problemr jäst ser hans grüne mantel; en annan, s.
 fått ett annat af hans plagg, var sig med att viltra i det på gatan;
 en tredje fir nu hans beukläder. En fjärde, s. kanske väntar på
 skjortan, ^{beaktar} ~~ser~~ helt förbluffad den spikortige giparen och
 synes fundera öfver hvarfir han gif det. ^{Detta} ~~Den~~ ^{heter} Detta
 är ju ett ältu gurestycke. Fir att firki det behöper man icke veta,
 att giparen ^{heter} ~~heter~~ Tomas af Villanova och en dag ^{varit} ~~blir~~ biskop
 af Valencia o därefter helgon.

8/11. 92.

12
↑

svärsketer nå icke gälla s. bevis för satsen, att en utmärkt begåfning beeger alla hinder. Vi kunna icke räkna de snillet, s. gätt förtornde, äfven när de ärligt o med seg viljekraft sträpet framåt. Vi ha ingen väghäl för att väga alla härliga anlag, s. i detta värt jordelif gätt och gä förtornde. Tuzen Satirik kan upplysa oss ^{där} om. Den allmänna erfarenheten, uttryckt i ordspök i aforismer hos de bildade folken, synes manne utgå på, att det är dels dumheten, dels fräckheten o reklamen, s. hinna längst på täflingsbanan. Hven minnes icke en faders ^{satiriska} marning till sin son: "min käre gosse, blif ett får, en dummerjous, ett nöt, ett spån, så går dig allting väl i händer." Hårtill förns dock, att dumheten är firnigtig o tyttlätten o firvad med en ^{naturvel} karaktär, som icke håller strängt på grundsatser. Men om denna erfarenhet har rätt, hurthet oken kan betriflas, så är den framgång, s. genom nådana egenmaper vinnes, af förvinande ^{arb} slag; medan den framgång, som det ähta snillet, när det är ej blott ett intellektuelt eller estetiskt utan och ett moraliskt snille, vinnes, har betrud och skänker en vinning åt kommande släkten.

Det var med ~~en~~ tillverkandet af målningar för koloniernas behof af nådana s. Menillos ^{uppgädet} firvad en summa penningar för en ren till Madrid. Där fick han giva bekantkap med den store Velasquez o fick lära af hm. Där fick han studera målningarna i Madrids slott o "Escorial". Och därmed utvecklade sig hans virgar. När han år 1645 återvände till Sevilla, var hr lycka gjord. Store ^{Be-} ställningar af ärande slag gjordes hos hm, och han utförde dem så, att de vökte firvning o beundran. I Sevilla gifte han sig med en donna Beatrice Lotsmagor, och han firblef i sin käre fädemestad intill sin död. År 1660 vödt ^{han} preses i direktiv i den där då inrättade Konstakademien. Kon. Karl II kallade hm till ritt köf i Madrid; men Menillos underbad sig. År 1682 beof han sig till Seadiz, för att utfir en målning i ärvandade Kaparinkyrkan. Medan han yrnade härmed, fick han ved ipån målarnästlingar o skadade sig lifspelit. Han nioknade i afled d. 3 Apr. 1682, medan han blifvande ritt testamente.

Det återfir mig att ~~ny~~ yttra några ord om Menillos målningar.

8/11. 92.

Man har målat många vidana. Någon få, men tillhörande de fir-
nämsta, kunna ses här i afbildning.)

N: 182. Bland dem är den "Maria bebildad", s. visas här i
finner i Madrids museum, andra i liknande finner här på bordet,
s. madonnan med spegeln i Th. Bering's samling, en madonna i Sevillas
museum, samt en i Louvren i Paris. De flesta ^{äro} s. k. konceptioner, d. v. s.
framställa Maria s. mottagande den helige andes kraft i och för Jesu födelse.
Redan före Murillo ~~tid~~ hade spanske målare sökt erhålliggöra detta öfvernaturliga gånge
att framställa madonnan med halvmånen under sina fötter med en Märnkrans,
upplöst här, särskta ^{eller} mot hinsunda höjda ^{väpna} ögon, ^{ställd} i en oval rot,
^{omgäddad af} tillbedjande änglar, bärande symboler. Så gjorde Juan de las Rocas,
s. jag förut uttalat. Murillo har öfverträffade alla sina föregångare genom det lif och
det uttryck han gaf sina konceptionsbilder, och genom det ljus i den magiska klär-
obryr han förlänade dem, och slutligen genom det glada i nära behag han gaf åt
ängelarne, s. han föruddade till lokande barn. Det är ur Murillos konceptionsbilder
i ^{Göthen} ~~liknande~~ som kommit inspirationen till vår slutscenen i andra delen af sin Faust, där
doktor Marianus uppe i sin cell på berget ser ^{himniska syner:} ~~Maria uppe~~.

"Här är min utryt fj, Luffad min anda. Kommer du där förbi, högre,
att landa: Midt i en Märnkrans ser jag den höga, Skimlars furstinnas glans
Tjurer mitt öga. - Alltett drömming, i den blå vidtutspända eter Vana mig att
skåda få Nådens hemligheter! Ungna, ren utöfva allt, Moder utau like, Jeda-
höga, tusenfaldt Kyllad i ditt rike!"

Göthen ~~ord om det evigt~~ ^{slutar med de} ~~kvinn~~ kämda orden om det evigt kiraxliga,
s. magnetiskt lyfter själen mot det ^{jordiska} öfvernaturliga. Hvad han sagt oss i
ord, har Murillo sagt med former i färger. Man vet om Murillo, att
han var uppriktigt öfvertygad om människans bestämmede att deltaga i
den himniska kärligheten. I hans bästa verk framlyser och ärlighet
i denna öfvertygelse, älskheten i ha i sig själar.

De släkten, s. följt på Murillo, ha uppskattat hm olika. Det är alla
konstnärers lott. Har det ena släktledet höjt en konstnär, till skyarna,
kommer ett annat, s. drar ned hm till jorden, om icke sänker hm ned
i träsket, och ^{står} på det släktledet äldret, kommer ett nytt, s. höjer
honom upp mot skyarne igen. Äfven konstnärslivet har hos många
visat sig vara en modesak, visat sig beroende af ett växlande tycke,
s. ~~släkten~~ låter konstnärslivet s. en flagga stiga i topp eller sjunka

8/11.92.

ned att framper på däck. Beviset för en konstnärs betydelse ligger förstås icke alltid i hvad ett vitt stäkted säger om honom, utan däri, att alla stäkted synsätta sig med honom vore sig för att prisa ö beundra, eller tulla ö minakta. Här verka de s. k. tidströmmingarna; här verkar till och med den, som det vill synes, ^{psykologiska} ~~vidvänderiga~~ ^{med} psykologiska vändiga oppositionen mellan de gamle och de unge. De gamle ha sina idealer, de ha filit och dyrkat dem, och de förvaras ö bli minnede, när de finna, att sönerna, s. Konste upptäckt ensidigheter ö bristfälligheter i de gables åsyn ö meningar, ställa upp andra idealer för sig. För konstans framstötande eller åtminstone till förklarande af dess förtelning torde denna process vora till gagn, äfven då det händer, att åskilligt, s. har giltighet för alla tider, blir af den yngre generationen i den iper för det nya underkastadt. Detta rättar sig själv. Ty de yngre varda i sin ordning gamla, och en ny generation kommer, s. uppbräder mot ^{den} ~~den~~ ^{vid} ~~ensidigheten~~ ^{faderns} ensidighet, för att rätta dem och hjälpa dem sig skyldig till nya.

I Spanien va blef Murillo snart nog efter sin död allmänt erkänd s. en mäktare af första ordningen. Och han är en af de få, s. flere generationer velat erkänna värdig ^{en hög} ~~hans~~ plats. Sjuttonhundratalet konstkännare visade sig första haan förtäster, och när under de napoleonska krigen många af haan teytor kommo till Frankrike ö andra länder, firade haan rykte sitt egentliga frimuftag. Men de gränslösa loforden, den ^{man} ~~man~~ ^{kan} säga extensivka förtjusning haan, särskildt i Paris, framkallade, fick på 1860-talet, ~~ö~~ i samma Paris, sitt bakslag. Då, och på 1870-talet äfven i England, hette det, att Murillo visstligen var en god målare, men ingenting öfverlägget. Från det mer idealistiska hållet hette det, att haan saknade geni och sann inspiration och ~~och~~ egentligen var en naturligt, s. lekte med en religiös mask, när haan ike målade ur folklihet, där haan egentligen skulle vora hemma. Från naturlistiskt håll hette det, att haan var en idealist af det blaa laget, haans idealism förgäpva döljer sig bakom tigger. ^{travn} ~~travn~~ ö gatpojkegrinarnas i haan s. k. realistiska målningar. Nu åter har vinden vändt sig igen, och det finner konstki-

(Vänd!)

tici, s. för mig kauna upphöja Marillo ej blott på grund af hans
 verkliga förtjenster, utan genom att nedrätta andan för målare
 i jämförelse med honom. Min egen för är nu den, att man icke
 kan göra Marillo en större otjänst än om vilje för honom tillbäka-
 sätta en Velasquez och en Ribera. Det kan icke hjälpa, att
 fina konstkännare alltid skola egna dessa två till högsta
 erkännande; men de skola också tillbakavisa sådana konst-
 domare, s. icke vilja veta af att äfven det älskade örekljån-
 tade, att äfven vår drömmar om världar af högre skönhet
 och rikare glans än denna planets mäste hafva sina uttryck,
 i konstens rike. Dessa himmeliska drömmar äro i grund och
 botten naturliska äfven de; de äro ingifna af den verkliga
 skönhet, hvarmed vår planet och vårt släkte äro smyckade,
 ehuru de genomgått en söfning~~process~~ i fantasien. Låt oss
 icke glömma, att hela ^{jordens} ~~vår planet~~ utvecklingsprocess
 föreför en liknande söfning, att dens djurvärld har under
 de geologiska epokena mer och mer fullkomnats till hjärna,
 nervor och former. Skönhetsstrålandet på konstens område
 är icke annat än en försköning af denna strålan till form-
 förädling, i hvilken människan, ^{skönheten} kallat till samverkan
 med ~~naturen~~ ^{kraften} i naturen. Detta skönhetsstrålande är nämligen
 en naturkraft, ~~men hvad man verkar i sig när det hvila~~
 på en så noggrann kännedom om den förhållandevis verk-
 ligheten som möjligt, ^{ha} med en så rik känsla som möjligt för
 hvad ~~den~~ ^{verkligheten} ~~redan~~ ^{redan} eger både af ~~en~~ ^{en} fullkomlighet och ofullkomlighet,
 för hvad den egen friskt och sjukt, karaktäriskt och ^{vara} sjukt. Ur
 denna synpunkt är man realismens nödvändighet. Den är
 nödvändig äfven för att upprätthålla konstens ärlighet, så
 att den icke nedsjunker till att ^{rika göra sig} ~~bejagade sig af~~ ^{populär}
 allena genom yttliga, ~~vådja~~ ^{mer} ~~mer~~ ^{konstigt} ~~avslagda~~ ^{beräkna} våd-
 jauden till vår naturliga känsla för det behagfulla och
 vackra. Men man får icke glömma, att konsten är till ej endast för
 ettici i ~~förkännare~~, utan också för den stora allmänheten, ja för folket, och att
 de största konstverken äro de, som, när de ^{frambringa} ~~telefont~~ beundras hos konstens
 8/11. 92. fackmän, tillika träffa samklinjande åsningar hos de konstensfaldige.
 Endast så kan konsten bidraga denna krafts hjälp till det stora målet:
 vårt släktes förädling.

